

TIP FAKÜLTESİ İNTERNLERİNİN, HEKİMLERİN YÖNETSEL VE YASAL YÜKÜMLÜLÜKLERİ KONUSUNDAKİ BİLGİ DÜZEYLERİ

Berna MUSAL*, Hamit HANCI**, Hülya ELLİDOKUZ*, Gazanfer AKSAKOĞLU*

D.E.Ü. Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı*
Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı**

ÖZET

Tıp Fakültesi internlerinin, hekimlerin yönetsel ve yasal yükümlülükleri ile ilgili bilgi düzeylerinin incelenmesi amacıyla Temmuz 1996'da Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi (EÜTF) ve Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi (DEÜTF) internlerine anket formu uygulanmıştır. Yasal ve yönetsel yükümlülüklerle ilgili sorulara verilen yanıtlar puanlanarak düşük, orta ve yüksek olmak üzere üç grupta toplanmıştır. Yönetimle ilgili sorulardan hekim adaylarının %70.2'si düşük, %17.1'i orta, %12.7'si yüksek puan almıştır. Yasal yükümlülüklerle ilgili sorulardan ise %28.6'sı düşük, %48.9'u orta, %22.5'i yüksek puan almıştır.

DEÜTF internlerinin yönetsel yükümlülüklerle ilgili bilgi düzeyleri, EÜTF internlerine göre daha yüksek bulunmuştur. Yasal yükümlülüklerle ilgili bilgi düzeyleri açısından fakülteler arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır.

Anahtar sözcükler: Hekimlerin yasal yükümlülüğü, hekimlerin yönetsel yükümlülüğü

SUMMARY

A questionnaire was applied to undergraduate interns of Ege University Medical Faculty (EUMF) and Dokuz Eylül University Medical Faculty (DEUMF) in July 1996 to assess the level of knowledge on administrative and legal responsibilities of physicians. The questions about the legal and administrative responsibilities were scored and grouped as low, average and high. 70.2% of all students were scored as low, 17.1% average and 12.7% high on the questions about administrative responsibilities whereas 28.6% of them were scored as low, 48.9 % average and 22.5 % high on the questions about legal issues.

The level of knowledge of DEUMF undergraduate interns on administrative responsibilities is found to be higher than EUMF undergraduate interns whereas no statistically significant difference was shown on legal issues.

Key words: Legal responsibility of physicians, administrative responsibility of physicians

Mezuniyet öncesi dönemde Tıp Fakültelerinde verilen eğitimin niteliği konusunda yapılan araştırmalarda, eğitimin pek yüzgüldürücü olmadığı ve fakülteler arasında büyük farklılıklar olduğu belirtilmektedir (1-3). Hekimlerin mesleki uygulamaları ile ilgili yönetsel ve yasal yükümlülüklerini bilmeleri zorunluluktur. Ancak mezuniyet öncesi eğitim kapsamında bu yükümlülüklerin ne ölçüde aktarıldığı ve öğrenildiği tartışmalıdır. Bu araştırma, yönetsel ve yasal yükümlülükler konusunda verilen eğitimin değerlendirilmesi

amacıyla İzmir İlindeki iki Tıp Fakültesi internlerine yönelik olarak planlanmıştır.

AMAÇ

Bu çalışmada, Tıp Fakültesi internlerinin, hekimlerin yönetsel ve yasal yükümlülükleri ile ilgili bilgi düzeylerinin incelenmesi ve bu konulardaki fakülte eğitimlerine ait düşüncelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Kesitsel tipteki araştırma kapsamına Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi (EÜTF) ve Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi (DEÜTF),

internleri alınmıştır. Temmuz 1996'da EÜTF'den 162 (%47), DEÜTF'den 66 (%58) hekim adayına ulaşılarak dağıtılan anket formunu yanıtlamaları istenmiştir. Veri toplama bir haftalık süre içinde internlerin rotasyonda oldukları birimlere gidilerek, dağıtılan anket formlarının yarım saat içinde toplanması şeklinde uygulanmıştır. Veri toplama aşamasının, hekim adaylarının mezuniyet haftasında gerçekleştirilebilmesi nedeniyle araştırma grubunun yaklaşık yarısına ulaşılabilmektedir. Yönetmeliklerle ilgili 10, yasal yükümlülüklerle ilgili 8 adet çoktan seçmeli soru hazırlanmıştır (4-8). Her soruya 1 puan verilerek bilgi düzeyleri yönetmelik yükümlülükler için 10 puan, yasal yükümlülükler için 8 puan üzerinden değerlendirilmiştir. Alınan puanlar yönetmelik yükümlülükler için 0-4 puan: düşük, 5-6 puan: orta, 7-10 puan: yüksek, yasal yükümlülükler için 0-3 puan: düşük, 4-5 puan: orta, 6-8 puan: yüksek olarak gruplanmıştır. Veriler Epiinfo version 5 ve SPSS bilgisayar programlarında değerlendirilmiş, istatistiksel analiz olarak Ki kare, iki yüzde ve iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testleri kullanılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma grubumuzdaki hekim adaylarının yaş ortalaması: 23.7±1.2 yıl olarak belirlenmiştir. Cinsiyete göre dağılım incelendiğinde araştırma grubunun %54.9'unun erkek, %45.1'inin kadın olduğu gözlenmiştir.

Tablo I'de en fazla doğru yanıt verilen soruların, kuruma gizli yazı geldiğinde hekimin yaklaşımı ve hizmete yeni başlanan bir bölgede sağlık yöneticisinin öncelikle yapması gereken uygulamalarla ilgili olduğu görülmektedir. Genel olarak disiplin cezaları, sosyalleştirme ilkeleri, sağlıkla ilgili en temel veri ile ilgili soruların en az doğru yanıtlandığı anlaşılmaktadır. Fakülteler arasında sosyalleştirme ilkeleri, gizli yazı geldiği zaman hekimin yaklaşımı, şoför dışında aracın kullanımı, birinci basamakta sağlık sorunlarının ne kadarının çözümlenebileceği, disiplin cezaları, tek hekimin acil olgularda ücret talebinde bulunup bulunamayacağı ile ilgili sorularda Dokuz Eylül Üniversitesi internlerinin daha fazla doğru yanıt vermelerinden kaynaklanan bir farklılık gözlenmektedir ($p<0.05$).

Tablo II hekim adaylarının % 70.2'sinin yönetim sorularıyla ilgili bilgi puanının düşük olduğunu göstermektedir. DEÜTF internlerinin bilgi puanı ortalaması 5.62±2.39, EÜTF internlerinin ise 3.08±1.55 olup, fakülteler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p<0.05$). Bu durum, Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi internlerinin Halk Sağlığı Anabilim Dalı rotasyonu sırasında iki ay süreyle Eğitim Araştırma Sağlık Grup Başkanlığı bölgesinde çalışma olanaklarına bağlanabilir. Her iki fakültede de Halk Sağlığı Anabilim Dallarınca benzer kuramsal eğitim vermesine karşın, sahada aktif olarak uygulanan, yaşama geçirilen bilgilerin daha fazla kalıcı olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo I: Araştırma Grubunun Yönetim Konusunda Sorulan Sorulara Verdikleri Doğru Yanıt Yüzdeleri

Yönetimle ilgili sorular	Doğru Yanıt Yüzdeleri (%)			
	DEÜTF (n:66)	EÜTF (n:162)	Genel (n: 228)	İstatistiksel analiz
Sağlık ocağı hekiminin öncelikle yapması gereken uygulama (bölgeyi genel ve sağlık özellikleriyle değerlendirme)*	53.0	50.0	50.9	t:0.41 p>0.05
Sağlığı değerlendirmede en temel veri (nüfus)	34.9	22.8	26.3	t:1.88 p>0.05
Sağlık ocağı verilerinin yorumlanması (ebe sayısı yetersiz)	42.5	35.2	37.3	t:1.03 p>0.05
Sosyalleştirme ilkeleri (koruyucu, tedavi edici hizmetlerin birlikte yürütülmesi)	51.6	14.9	25.4	t:5.77 p<0.01
Ebe bölgesinde beklenen bebek sayısının hesaplanması (beklenen düzeyden az)	45.5	31.5	35.5	t:2.00 p<0.05
Gizli yazı geldiğinde hekimin yaklaşımı (sorumlu hekim açar, yanıtlar)	97.4	85.8	89.0	t:2.54 p<0.05
Şoför dışında aracın kullanımı (uygun değil)	75.8	16.0	33.3	t:8.69 p<0.01
Sağlık sorunlarının ne kadarı birinci basamakta çözümlenebilir? (%90-95)	48.5	23.8	30.7	t:3.67 p<0.05
Disiplin cezaları (uyarma, kınama, maaşta kesinti)	57.6	6.2	21.1	t:8.63 p<0.01
Tek hekim acil olgularda ücret talebinde (bulunamaz)	56.1	24.7	33.8	t:4.55 p<0.01

* Soruların yanıtları parantez içinde verilmiştir.

Tablo II: Araştırma grubunun yönetim sorularından aldıkları puanların öğrenim gördükleri fakülteleere göre dağılımı

Yönetim puanları	DEÜTF Sayı %	EÜTF Sayı %	TOPLAM Sayı %	İstatistiksel Analiz
Düşük	23 34.8	137 84.5	160 70.2	
Orta	18 27.3	21 13.0	39 17.1	
Yüksek	25 37.9	4 2.5	29 12.7	
TOPLAM	66 100.0	162 100.0	228 100.0	
Ortalama Puan	5.62±2.39	3.08±1.55		t= -7.95 p= 0.0000

Tablo III'te en fazla doğru yanıtlanan soruların suç duyurusunda bulunma zorunluluğu, adli rapor istemi, tıbbi girişimin hukuka uygun olması için gereken koşullarla ilgili sorular olduğu görülmektedir. Mesleki hataya bağlı olarak ölüme yol açma ya da yaralama ile ilgili soruya ise grubun %7'sinin doğru yanıt verdiği anlaşılmaktadır. Fakülteler arasında mesleki hataya bağlı ölüme yol açma, yaralama, tıbbi girişimin hukuka uygun olması için gereken koşullar, suç duyurusunda bulunma zorunluluğu, bilirkişilik çağrısına uymamanın yaptırımı, mutad iştigalden kalma süresi, hekimin otopside ölüm nedenini bulma zorunluluğu ile ilgili sorulara verilen yanıtlar arasında anlamlı

farklılıklar olduğu görülmektedir ($p < 0.05$).

Tablo IV'te araştırmaya katılan hekim adaylarının % 71.4'ünün yasal yükümlülükler konularındaki bilgi puanlarının orta ve üzerinde olduğu görülmektedir. Fakülteler arasında yasal yükümlülüklerle ilgili bilgi düzeyi açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p > 0.05$). DEÜTF'de Adli Tıp Anabilim Dalı olmaması nedeniyle bu fakültenin hekim adaylarının yasal yükümlülükler konusundaki bilgi düzeylerinin daha düşük olması beklenirdi. Aradaki farkın fazla olmamasının Halk Sağlığı ve Tıbbi Etik derslerinde hekimin yasal yükümlülükleri konusuna ağırlık verilmesine bağlı olabileceği düşünülmektedir.

Tablo III: Araştırma grubunun yasal yükümlülükler konusunda sorulan sorulara verdikleri doğru yanıt yüzdeleri

Yasal yükümlülüklerle ilgili sorular	Doğru Yanıt yüzdeleri (%)			
	DEÜTF (n:66)	EÜTF (n:161)	Genel (n: 227)**	İstatistiksel analiz
Mesleki hataya bağlı ölüme yol açma, yaralama nasıl suçlardır ? (taksirli suçlar)*	0.0	10.0	7.0	t:-2.68 p<0.05
Tıbbi girişimin hukuka uygun olması için gereken koşullar (tedavi amacına yönelik olması, hastanın aydınlatılmış onamının alınması)	84.3	69.6	73.6	t:2.28 p<0.05
Suç duyurusunda bulunma zorunluluğu (hepsi)	86.4	70.2	74.9	t:2.56 p<0.05
Adli rapor istemi (Cumhuriyet Savcılığı)	81.9	70.8	74.0	t:1.73 p>0.05
Bilirkişilik çağrısına uymamanın yaptırımı (6 aya dek hapis, meslekten men)	27.3	48.4	42.3	t:-2.92 p<0.05
Hekim amirinin emriyle hastasının sırtını, açıklayabilir mi? (hayır)	47.0	44.1	44.9	t:0.40 p>0.05
Mutad iştigalden kalma süresi (tanım)	15.2	49.1	39.2	t:-4.75 p<0.01
Hekim otopside ölüm nedenini mutlaka bulmak zorunda mıdır? (hayır)	80.4	62.4	67.0	t:2.62 p<0.05

* Soruların yanıtları parantez içinde verilmiştir.

** Yasal yükümlülüklerle ilgili soruları yanıtlamayan 1 kişi değerlendirilmeye alınmamıştır.

Tablo IV: Araştırma Grubunun Yasal Yükümlülükler Konusunda Aldıkları Puanların Öğrenim Gördükleri Fakültelelere Göre Dağılımı

Yasal yükümlülükle ilgili puanlar	DEÜTF Sayı %	EÜTF Sayı %	TOPLAM Sayı %	İstatistiksel Analiz
Düşük	17 25.8	48 29.8	65 28.6	
Orta	42 63.6	69 42.9	111 48.9	
Yüksek	7 10.6	44 27.3	51 22.5	
TOPLAM*	66 100.0	161 100.0	227 100.0	
Ortalama Puan	4.21±1.2	4.25±1.7		t= 0.20 p= 0.840

* Yasal yükümlülüklerle ilgili soruları yanıtlamayan 1 kişi değerlendirmeye alınmamıştır.

Tablo V'te hekim adaylarının % 12.8'inin yönetsel yükümlülükler, %16.8'inin yasal yükümlülükler konusunda verilen fakülte eğitimlerini yeterli buldukları anlaşılmaktadır. Hekim adaylarının yönetsel yükümlülüklerle ilgili fakülte eğitimlerini değerlendirmeleri açısından fakülteler arasında istatistiksel olarak

anlamli bir farklılık saptanmamıştır ($p>0.05$). Buna karşın yasal yükümlülüklerle ilgili fakülte eğitimlerine ait değerlendirmelerinde, Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi'ndeki eğitimin düşük oranda yeterli bulunmasından kaynaklanan anlamli bir farklılık saptanmıştır ($p<0.05$).

Tablo V: Araştırma Grubunun Yönetsel ve Yasal Yükümlülükler Konusunda Aldıkları Fakülte Eğitimleri İle İlgili Düşünceleri

Yönetsel Yükümlülük	DEÜTF Sayı %	EÜTF Sayı %	TOPLAM Sayı %	İstatistiksel Analiz
Yeterli	3 4.5	26 16.1	29 12.8	$\chi^2= 5.71$ SD= 2 p= 0.057
Kısmen yeterli	33 50.0	73 45.4	106 46.7	
Yetersiz	30 45.5	62 38.5	92 40.5	
Toplam	66 100.0	161 100.0	227 100.0	
Yasal Yükümlülük				$\chi^2= 10.69$ SD= 2 p= 0.004
Yeterli	4 6.1	34 21.1	38 16.8	
Kısmen yeterli	28 42.4	74 46.0	102 44.9	
Yetersiz	34 51.5	53 32.9	87 38.3	
Toplam	66 100.0	161 100.0	227 100.0	

Tablo VI: Araştırma Grubunun Fakültelerinde Otopsi Eğitimi Alma Durumlarına Göre Dağılımları

Otopsi eğitimi	DEÜTF Sayı %	EÜTF Sayı %	TOPLAM Sayı %	İstatistiksel Analiz
Alan	4 6.1	156 96.9	160 29.5	$\chi^2= 185.04$ SD= 1 p= 0.000
Almayan	65 93.9	5 3.1	67 70.5	
TOPLAM	66 100.0	161 100.0	227 100.0	

Tablo VI'da otopsi eğitimi konusunda fakülteler arasında farklılık olduğu gözlenmektedir ($p<0.05$). Hekim adaylarına otopsi konusunda kendilerini yeterli bulup bulmadıkları sorulduğunda DEÜTF internlerinin büyük çoğunluğunun (%95.5), EÜTF internlerinin ise %20.0'sinin kendilerini yeterli bulmadıkları anlaşılmaktadır. Bu farklılığa, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi internlerinin Adli Tıp Anabilim Dalı'na sürdürülen otopsi eğitimini almaları, Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi internlerinin ise Adli Tıp Anabilim Dalı'nın olmaması nedeniyle kendi fakültelerinde otopsi eğitimi alma olanağından yoksun olmalarının yol açtığı düşünülmektedir.

Sonuç olarak; Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesinden 66, ve Ege Üniversitesi Tıp Fakültesinden 162 olmak üzere toplam 228 intern kapsayan araştırmada:

- Yasal ve yönetsel yükümlülüklerle ilgili bilinmesi gereken temel sorulara verilen doğru yanıtların yüzdesi % 7.0 ile %89.0 oranında değişmektedir.
- Yönetimle ilgili sorulardan hekim adaylarının % 70.2'si düşük, % 17.1'i orta, %12.7'si yüksek puan almıştır.

- Yasal yükümlülüklerle ilgili sorulardan ise % 28.6'sı düşük, % 48.9'u orta, % 22.5'i düşük puan almıştır.
- DEÜTF internlerinin yönetsel yükümlülüklerle ilgili bilgi düzeyleri EÜTF internlerine göre daha yüksek bulunmuştur.
- Yasal yükümlülüklerle ilgili bilgi düzeyi açısından fakülteler arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır.
- EÜTF internlerinin tüme yakınının (% 96.9), DEÜTF internlerinin ise % 6.1'inin otopsi eğitimi aldıkları anlaşılmıştır.
- Her iki fakültede, yönetsel ve yasal yükümlülükler konusunda verilen fakülte eğitimlerini genel olarak internlerin yaklaşık %40'ı yetersiz bulmaktadır. Özetle, hekim adaylarının yönetsel yükümlülükleriyle ilgili bilgi düzeyleri açısından iki fakülte öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmasına karşın, yasal yükümlülüklerle ilgili bilgi düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Otopsi eğitimi ve bu konuda internlerin kendilerini yeterli bulmaları açısından ise iki fakülte arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

ÖNERİLER

Tıp Fakültelerinde yönetsel ve yasal yükümlülükler konusunda Halk Sağlığı ve Adli Tıp Anabilim Dalları'nca yürütülen eğitim programları gözden geçirilerek standart bir eğitim programının çerçevesinin oluşturulması gerekmektedir. Bu çerçevede, tüm fakültelerde Adli Tıp Anabilim Dalları'nın kurulması ve hekim adaylarına otopsi ve yasal yükümlülükler konusunda yeterli eğitimin verilmesi zorunludur. Yönetmelik konularında verilen eğitimin amacına

ulaşabilmesi için tüm Tıp Fakültelerinde Halk Sağlığı Anabilim Dalları bünyesinde Eğitim Araştırma Bölgelerinin yoksa kurulması, var olan yerlerde de sürekliliğinin-işlerliğinin sağlanması gerekmektedir. Halk Sağlığı Anabilim Dalları'nca hekim adaylarına sağlık yönetimi konusunda verilen kuramsal bilgilerin ancak Eğitim Araştırma Bölgeleri'nde yaşama geçirilerek uygulanmasıyla kalıcı ve yararlı olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. T.B.M.M. Araştırma Komisyonu, Türkiye'de Tıp Eğitimi, Öğrenci Boyutu, Cilt 1, Ankara, 1991.
2. Güleç C. Tıp Eğitimi, Hekim Kimliği ve Sağlık Bilinci, Toplum ve Hekim, Ocak-Şubat 1990.
3. T.B.M.M. Araştırma Komisyonu, Türkiye'de Tıp Eğitimi, Öğretim Üyesi Boyutu, Cilt 2, Ankara, 1991
4. Eren N, Özbek Z. Sağlık Ocağı Yönetimi, Palme yayınları, Ankara, 1993.
5. Halk Sağlığı, Dirican R, Bilgel N. II.Baskı, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa, 1993.
6. Fişek N. Halk Sağlığına Giriş, Çağ Matbaası, Ankara, 1995.
7. Hancı H. Hekim'in Yasal Sorumlulukları, Egem Tıbbi Yayınları, İzmir, 1995.
8. Özatalay N. Tıpta Adli Görev, Yeniçağ Matbaası, Ankara, 1991.